

Kathryn WARNER, **Philippa of Hainault. Mother of The English Nation**, Amberley Publishing, Stroud, 2019., 318 str.

Engleska povjesničarka, stručnjakinja za 14. stoljeće, autorica više članaka i knjiga, u ovoj knjizi donosi nam povijest jedne od velikih engleskih srednjovjekovnih kraljica – Filipe Hainaultske. Knjiga se sastoji od dvadeset poglavlja kojima prethodi »rodoslovna tabela« (7–8) i »Dramatis Personae« (9–18) u kojem nalazimo crtice o 64 osobe koje se spominju u knjizi.

Prvo poglavlje naslovljeno »The Hainault Family« (19–37) upoznaje nas s postojećim djelima koja govore o biografiji Filipe Hainaultske, premda ju rijetko koje djelo donosi cjelovito i opsežno poput ovoga koje je nama upravo pred očima. Autorica donosi šire rodbinske odnose koji smještaju Filipu u uzak krug europskih monarha koji su rodbinski povezani s gotovo svim velikim vladarskim kućama Europe: Engleske, Francuske, Mađarske, Nizozemske, Luksemburga, Flandrije, Aragona, Napulja, Majorce, Sicilije, Albanije i mnogih drugih. Rođena u velikoj i dobroj povezanoj obitelji i mreži rođaka, Filipinim je venama kolala krv koja je objedinjavala Europu te ju autorica ovako opisuje: »imala je tamnoplavu ili svijetlosmeđu kosu, tamnosmeđe oči i kožu koja bi lako potamnila.

»Meeting Edward« (38–60) naslov je drugog poglavlja u kojemu, nakon opsežnih rodoslovnih uputa prošloga poglavlja, upoznajemo muškarca s kojim će Filipa začeti i roditi trinaestero djece, upoznavajući čitatelja s dnevnim i godišnjim ritmom na dvoru obitelji Hainault. Saznajemo da je obitelj posjedovala više knjiga, da je Filipa mnogo čitala i učila i da je kasnije to prenijela u kraljevinu Englesku (što je prema autorici najvidljivije u činjenici da je kasnije, 1341. godine, osnovala jedan koledž na Sveučilištu u Oxfordu). Autorica oblikuje naraciju te nas uvodi u zakulisne događaje koji su odredili trajnu prisnost budućih supružnika. Filipu nisu smatrali dovoljno »prikladnom« za ženidbu s nasljednikom krune. Revolt i samosvijest koju je Edward pokazao prkoseći ocu, kralju Edwardu II., označilo je njegov prekid s djetinjim razmišljanjem i prvi, umnogome i najvažniji, čin njegove politike – izbor svoje supruge, buduće kraljice i majke budućeg kralja. Mladi princ nije trebao prkositi svojoj majci jer je ona samo željela »svakim mogućim sredstvom« osujetiti želje svoga muža. Sve je bilo spremno za vjenčanje, osim papina oprosta.

Treće poglavlje naslovljeno »Queen in Name Only« (61–78) razrješava poteškoću koju je prošlo poglavlje ostavilo kao nagoviještenu: Filipa i Edward ishodili su papinski oprost od zapreke bliskog krvnog srodstva. Povijesni kuriozitet koji autorica ističe je da se »papa obratio Filipi njezinim imenom«, što nije bila praksa papinske kancelarije. Sukobi koji su polako gutali englesko tlo rezultirali su krunidbom Edwarda III. za kralja Engleske u dobi od svega četrnaest godina. Ovo poglavlje autorica piše oslanjajući se na srednjovjekovnog autora Jeana Froissarta, kojega često citira. Poglavlje svoj naslov opravdava jer se posebna pozornost u njemu daje odnosu Filipe i njezine svekrve, koja ni po čemu nije odavala znakove spremnosti prepuštanja svog utjecaja i vlasti.

»Deposing the King of Folly« (79–95), četvrto poglavlje, obrađuje odnos mladog Edwarda III., njegova oca, Edwarda II. i njegova strica, Filipa VI., kralja Francuske. Autorica se usmjerila na činjenicu da je Filip VI. senior Edwarda III. jer potonji nosi naslov vojvode Akvitanije te je dio francuskog plemstva. Filipa je u jesen 1329. ostala trudna te je to, čini

se, bio dodatni poticaj njezinu mužu (tada mu je bilo 17 godina) da dobro procijeni svoju političku poziciju s obzirom na to da je njegovo stupanje na tron bio presedan dotadašnje engleske povijesti – on je sjeo na tron dok su trajala govorkanja da je njegov otac još negdje živ i da se sprema na povratak trona. Tijekom ljeta godine 1330. godine Filipa je rodila prvo dijete, sina. Nazvan je Edward, po svojim muškim precima s očeve strane, unazad tri generacije. Osiguravši nasljednika, Filipa i Edward III. krenuli su s učvršćivanjem svoje moći na Otoku te je »dvoje tinejdžera« započelo osobno vladati kraljevinom.

»Queen at Last« (96–112) naslov je petog poglavlja u kojem autorica upoznaje čitatelja sa svakodnevnim navikama mlade kraljice Filipe. Prva od njih je rastrošnost o kojoj autorica tvrdi: »Filipa je ostatak svojega života pokazivala potpunu nesposobnost« kad su posrijedi stvari financijske naravi, ali ipak objašnjava na što je to kraljica trošila većinu godišnjih prihoda (uređenje dvora, podržavanje karitativnih djelatnosti, a njezina brojna djeca i rođaci o kojima je skrbrila također su bili važna komponenta u njezinim redovitim troškovima). Mladi bračni, kraljevski par rane godine braka (nakon 1330.) provodio je u komforu. Kraljičino zdravlje ipak nije bilo sasvim stabilno jer je preko ispovjednika ishodila »papinsko dopuštenje da jede meso u dane posta i nemrsa«. Valja napomenuti da je Filipa bila treći put trudna s nepunih dvadeset godina, što je obilježilo njezin život.

Šesto poglavlje »Building a Family« (113–119) prirodan je nastavak prethodnog jer sada mlada kraljica započinje graditi obitelj koja će na koncu imati 15 članova (ona, muž i trinaestero djece). Poglavlje je posvećeno obiteljskoj situaciji, kretanjima žene i muža (vrijeme odvojenosti, odlazak u vojne pohode i sl.) te gdje se oni nalaze u kojem trenutku godine. Velika tragedija zbila se 1336. godine: preminuo je kraljev jedini brat Ivana od Elthama. Teškoće su se nastavile.

»Surviving Loss« (120–128), sedmo poglavlje, nastavlja proširivati temu šestog poglavlja: gubitci. Preminuće »kraljičinog šogora« krajem 1336. bilo je samo prolog žalosne drame 1337. godine. Kraljica je rodila sina Williama tijekom siječnja, ali je već kao malena beba preminuo u dobi od svega nekoliko tjedana. Njezin otac, po kojemu je sin dobio ime, preminuo je iste godine u lipnju. Radostan događaj bila je uspostava najstarijeg engleskog vojvodstva (samim time i vojvodskog naslova): vojvodstvo Cornwall. Filipin sin postao je prvi »autohtoni« engleski vojvoda (otac mu je imao titulu vojvode Akvitanije).

Godine 1338. – 1340. opisuje autorica u osmom poglavlju naslovljenom »A Long Sojourn Abroad« (129–138) tijekom kojih je kraljica pratila kralja tijekom njegova razvijanja savezništava na kontinentu protiv Filipa VI., francuskog kralja. Događaj koji je kralja osobito ganuo je posjet Kölnu i molitva pred sarkofagom u kojemu su pohranjene relikvije trojice maga. Kraljicu je pred njezin povratak na Otok naljutilo što je jedan narednik (Roger Mynot) tvrdio da pribavlja konje i novce u ime kraljice Filipe, a zapravo je krao.

»Founding a College« (139–159) deveto je poglavlje knjige, koje čitateljima predstavlja važan događaj u povijesti mlade kraljice: pokroviteljstvo koledža u Oxfordu (koje se do danas zove Kraljičin koledž – The Queen's College). Izdvajamo jednu zanimljivu epizodu iz poglavlja: podmićivanje pape. Kraljica nije bila imuna na mito, tako da je 1343. poslala papi Klementu VI. »prsten urešen dragocjenim dijamantima« kojim je nastojala ishoditi papinu naklonost za svoga muža ne bi li mu se poboljšali izgledi oko zauzimanja francuskog trona.

Filipinu ulogu u redovitom upravljanju kraljevinom tijekom muževljeva prekomorskog izbivanja upoznajemo u desetom poglavlju »The Queen's Household« (160–166), ali autorica tvrdi da je »vrlo teško ustvrditi koliki je točno utjecaj imala Filipa« jer su dokumenti bili izdavani pod kraljevim imenom i s njegovim pečatom.

»Marital Negotiations and Intercessions« (167–175) naslov je jedanaestog poglavlja u kojemu susrećemo Filipu kao angažiranu kraljicu u bračnim pitanjima i kao aktivnu zagovarateljicu niza kraljevskih pomilovanja (nešto u čemu su njezine predšasnice bile uspješnije), napose kad su posrijedi žene.

Dvanaesto poglavlje »The Burghers of Calais« (176–188) uvodi nas u ratna zbivanja tijekom ljeta godine 1346. godine kad se kraljičin najstariji sin, princ Edward proslavio tijekom bitke kod Crécyja. Kraljici je ta bitka ostala gorko-slatka jer je tada poginulo mnogo njezinih rođaka koji su se borili na strani francuskog kralja Filipa VI. Engleska vojska je potom napredovala do Calaisa, gdje je Filipa stekla svoju povijesnu značajnost i popularnu obljubljenost kad je uspjela nagovoriti muža da poštedi živote ne samo gradskim ocima koji su mu došli predati grad i sebe nakon 11 mjeseci opsade nego i svim žiteljima grada. Autorica drži važnim napomenuti da je kraljica tada bila u visokom stupnju trudnoće te se »bacila na koljena pred muža« ne bi li izmolila milost.

»How many Valiant Men, how many Fair Ladies' – The Black Death« (189–198) trinaesto je poglavlje knjige koje započinje uspostavom Reda podvezice (danas je to treći po važnosti orden Ujedinjenog Kraljevstva) 1348. godine i u kojemu saznajemo planove, zakulisne igre, političke spekulacije i diplomatska nadmudrivanja koja su pratila organizaciju ženidbe Filipine kćeri Joan od Woodstocka (druga po starosti) usred prvog vala kuge koja je započela harati Europom, a koji je kasnije odnio i njezin život. Autorica donosi popis najvažnijih članova europskih vladarskih obitelji koje su tih godina izgubile svoje članove.

Četnaesto poglavlje »The Spaniards on the Sea« (199–207) prividno se tematski udaljava od same Filipe jer se bavi pomorskom bitkom koja se odigrala 29. kolovoza 1350., ali poveznicu s kraljicom vidimo u sudjelovanju dvojice njezinih sinova koji su preživjeli bitku. Obiteljske, političke i diplomatske trzavice prate razdoblje obilježeno kugom i nedavnim smrtima, a njima se pridružuje Ivana de Valois, Filipina majka, u svojim kasnim pedesetima. Autorica vrijedno spomena drži otkriće njezine grobnice 1977. i preseljenje njezinih zemnih ostataka (2001.) u crkvu Saint-Géry u gradiću Maingu, oko 200 km sjeveroistočno od Pariza.

»A Last Child and a Grandchild« (208–215) šesnaesto je poglavlje čijim se naslovom želi nagovijestiti tema: najmlađe Filipino dijete i njezino prvo zakonito unuča su vršnjaci. Početkom 1355. Filipa je »vjerojatno imala skoro 41 godinu« te je rodila svoje najmlađe (trinaesto) dijete i dala mu ime Toma. Toma je »za čitavu četvrt stoljeća mlađi negoli njegov najstariji brat Princ od Walesa«. Sredinom kolovoza iste godine kraljica je dobila prvu unuku kojoj su nadjenuli njezino ime – Filipa (kasnije se mnogo njezinih unuka tako zvalo).

Sedamnaesto poglavlje »Royal Marriages« (216–225) upozna nas s činjenicom da je, u prethodnom poglavlju spomenuta prva Filipina unuka, s tri godine (1358.) udana za šestogodišnjeg Rogera Mortimera. Obiteljsku povezanost s kraljevskom obitelji Mortimeri

će kasnije tijekom 14. stoljeća iskoristi ne bi li istaknuli svoje pravo na tron. Brakovi su zaokupili Filipu i Edwarda tijekom 1358. godine jer »je kralj odlučio da je krajnje vrijeme« za bračno situiranje još njihove djece (od osam živih potomaka, samo je najstariji sin bio oženjen).

Vraćamo se na temu koju je autorica natuknula na početku knjige: financijski nezavidna situacija kraljice Filipe. Osamnaesto poglavlje je stoga naslovljeno »Serious Debt« (226–237). Kralj je 1360. kralj je odlučio spojiti svoje kućanstvo s onim svoje supruge ne bi li nekako ograničio njezino trošenje. Djelomično je uspio. Kralj je doskora navršio 50 godina (1362.) te je tom prilikom promaknuo svoje mlađe sinove. Nalazimo zapise da je obred uključivao »polaganje zlatnih vijenaca na njihove glave«.

Predzadnje poglavlje (devetnaesto) naslovljeno je »The King's Mistress« (237–247) otkriva dodatan razlog za formalno spajanje kraljeva i kraljičina domaćinstva 1360. godine: kraljica je sve slabijeg zdravlja te se i u ugovorima počinju navoditi klauzule koje daju jasno naslutiti da se s djelovalo imajući na umu njezino moguće naglo preminuće. Radostan događaj zbio se krajem siječnja 1365. kad je prijestolonasljednik dobio sina. Njegovo rođenje slavilo se u Engleskoj »s deset dana gozbi i viteških turnira koje su navodno posjetile tisuće lordova i vitezova«.

»The End« (248–266) naslov je posljednjeg, dvadesetog poglavlja knjige u kojemu je obrađeno nekoliko žalosnih obiteljskih gubitaka tijekom 1368. te Filipino preminuće na svetkovinu Velike Gospe (15. kolovoza) 1369. godine, u vjerojatno 55. godini.

»Appendix 1: Philippa of Hainault's Children« (267–272) donosi imena i osnovne biografske podatke o njezinih trinaestero djece. »Appendix 2: Some Original Sources« (273–275) donosi ulomke četiriju izvornih tekstova kojima se autorica koristila u pisanju knjige. »Endnotes« sadrži bilješke čitave knjige (276–304), »Select Bibliography« (305–312) sadrži odabrane bibliografske jedinice (primarni i sekundarni izvori). »Index« (313–318) sadrži abecedno kazalo imenâ osobâ spomenutih u knjizi.

Vatroslav Siketić